

Munich Personal RePEc Archive

Structure and powers of The National evaluation and accreditation agency – retrospective analysis and actual legal framework

Dimitrova, Diana

2022

Online at <https://mpra.ub.uni-muenchen.de/115978/>
MPRA Paper No. 115978, posted 15 Jan 2023 17:29 UTC

НАУКА

СТРУКТУРА И ПРАВОМОЩИЯ НА НАЦИОНАЛНАТА АГЕНЦИЯ ЗА ОЦЕНЯВАНЕ И АКРЕДИТАЦИЯ - РЕТРОСПЕКТИВЕН АНАЛИЗ И СЪВРЕМЕННА ПРАВНА УРЕДБА

Диана Руменова Димитрова¹

Въведение

Качеството на висшето образование е правна и управленска сфера със значение както на държавно така и на европейско и световно ниво. Съществуват множество документи (европейски и национални нормативни актове, стратегии, политики, оценки, анализи и т.н.), относими към тази проблематика. Динамичното развитие на обществените отношения, свързано както с глобализацията, така и с дигитализацията оказва неминуемо своето влияние и върху образователния процес. Множество са предизвикателствата в сферата на висшето образование – от една страна вследствие на проблеми извън сферата на самото образование (ускоряваща се динамика на пазара на труда, дигитализация във всички области, интензивно глобално предлагане на

¹ Гл. ас. д-р в катедра „Правни науки“ при Икономически университет - Варна

образователна услуга). От друга, във връзка със самите процеси в тази сфера (изоставане от тенденциите на европейското висше образование, несъответствие с потребностите на новото дигитално поколение, както и с компетентностите, нужни за успешната реализация, не на последно място необходимост от въвеждане на ефективна, справедлива и обективна акредитация)². Нормативната рамка създава регулация на обществените отношения в сферата на висшето образование³. Тя се изменя следвайки темпа на общественото развитие, като посредством правните норми и институти се създава рамка на национално ниво, която се детайлизира с вътрешните актове на автономните университети. Принципът на академична автономия предоставя свобода на висшите училища, но същевременно той следва умело и адекватно да се обвърже и с нужния контрол от страна на държавата върху дейността на университетите с оглед обезпечаване високо ниво на образователната услуга. С оглед на това е необходимо създаването на адекватна и отговаряща на обществените отношения регулация на тези процеси, включваща и мерки за осигуряване на качеството на висшето образование, както и ефективни механизми за упражняване на контрол. От съществено значение за гарантиране на качеството на висшето

² Виж Стратегия за развитие на висшето образование в Република България за периода 2021-2030 г.

³ Андреева, А., Димитрова, Д. Акредитацията на висшите училища като гаранция за качество на висшето образование в контекста на академичната автономия. Стратегии на образователната и научната политика : Научно списание, София : Аз Буки, Год. 26, 2018, 6, 613-626., ISSN(печатно) 1310-0270, ISSN(онлайн) 1314-8575 / [Web of Science](#) / [Линк](#)

образование в България са оценяването и акредитацията на висшите училища. Националната агенция за оценяване и акредитация (НАОА) е държавният орган, на който са възложени правомощия по оценяване и акредитация на висшите училища, респективно играе ролята на гарант за осигуряване качеството на висшето образование.

Актуалността на изследваният в настоящата работа проблем произтича от една страна от нестихващия интерес както към реформите, протичащи в областта на висшето образование, така и към качеството на предлаганото в България висше образование. Още с приемане на Стратегия за развитие на висшето образование в Република България за периода 2014-2020 г. тематиката е актуална и интересът не стихва и до днес. Този интерес е не само на академичната общност, но и на широката общественост, законодателя и бизнеса, като ползвател на кадрите. Проблематиката, касаеща качеството на висшето образование е тема, разглеждана от журналисти, но също така и изследвана в различни аспекти от автори в техните научни разработки⁴. А през последните

⁴ Андреева, А., Димитрова, Д. Акредитацията на висшите училища като гаранция за качество на висшето образование в контекста на академичната автономия. Стратегии на образователната и научната политика : Научно списание, София : Аз Буки, Год. 26, 2018, 6, 613-626., ISSN(печатно) 1310-0270, ISSN(онлайн) 1314-8575 / [Web of Science](#) / [Линк](#) ; Вуцова, А., Арабаджиева, М., 2016, Качество на висшето образование в България в контекста на Европейското пространство за висше образование-проблеми и възможни решения, https://azbuki.bg/wp-content/uploads/2016/08/azbuki.bg_dmdocuments_Strat_4_16_vucova.pdf; Гафтанджиева, С., Донева, Р. 2014, Качество на висшето образование–осигуряване, оценяване, автоматизация, Научни трудове на Съюза на учените в България–Пловдив Серия В. Техника 24

години сме свидетели и на многократни изменения на нормативната рамка, регулираща висшето образование, респективно целяща да гарантира неговото качество. Продължават и в момента обсъжданията и предложенията за актуализация с цел създаване на адекватна правна рамка, отговаряща на потребностите на бързо развиващото се дигитално и глобално общество, а също така и на последователна национална политика. Не всички нормативни изменения и допълнения могат да бъдат оценени положително, но въпреки това е виден стремеж за изменение на нормите. В тази връзка изследването на материята на доктринално ниво е безспорно полезно с оглед осигуряване на адекватни предложения де леге ференда.

Научната цел на настоящата разработка е да се направи исторически обзор и актуално теоретично изследване на структурата, правомощията и дейността на НАОА и тяхното значение за осигуряване на качеството на висшето образование в България. На база на анализа се извеждат основни тенденции и се правят изводи и обобщения.

За реализиране на поставената научна цел авторът си поставя следните задачи:

- Да се извърши исторически анализ на нормативната уредба, регулираща дейността на

и технологии, том XII., Съюз на учените сесия 31 октомври - 1 ноември 2014 Scientific research of the Union of Scientists in Bulgaria-Plovdiv, series C. Technics and Technologies, Vol. XII., Union of Scientists, ISSN 1311-9419, Session 31 October – 1 November 2014.; Лулански, В., 2018, Акредитация и качество на висшето бизнес образование, Стратегии на образователната и научната политика, година XXVI, 2018, книжка 5, стр. 478-501

Агенцията във връзка с осигуряване качеството на висшето образование, като предвид обема на работата се направи ограничение само до приетите нови правилници за дейността на Агенцията, свързани с промени в ЗВО

- Да се разгледат правомощията на НАОА съгласно актуалната нормативна уредба
- На база на извършения анализ да се изведат основни тенденции и да се направят изводи и обобщения относно приложимата правна регламентация

Обект на изследването е нормативна уредба, регламентираща правомощията и дейността на НАОА в Република България.

За осъществяване на целта и научните задачи в изследването са използвани различни методи: исторически при разглеждане на въпроса за възникването в ретроспективен аспект на Агенцията, правно-догматичен и диалектически в съчетание с общите - индуктивния и дедуктивния метод на анализ на законовата уредба.

Предвид ограничения обем на работата авторът е разгледал някои основни моменти, като по-задълбочен и детайлен анализ ще е обект на бъдещи разработки.

Разработката е съобразена със законодателството към 15 декември 2022 г.

1. Нормативна уредба съгласно ЗВО от 1995 г. и Правилник за дейността на НАОА от 1996 г.

НАОА е специализиран държавен орган към Министерския съвет за оценяване, акредитация и контрол на качеството на дейностите на висшите училища. Или още със създаването ѝ е била възложена функцията за оценяване на качеството на висшето образование. Нормативната уредба е изградена на две йерархични нива: от една страна на законово ниво в Закон за висшето образование (ЗВО)⁵ от друга на подзаконово ниво, детайлизирана в Правилник за дейността на НАОА⁶. Агенцията е създадена на основание чл. 11, ал. 1 от ЗВО, като към този момент са ѝ възложени правомощия за оценка и акредитация на дейностите на висшите училища по чл. 6 ал. 1 ЗВО (обн. ДВ 112 от 27 декември 1995 г.). Съгласно чл. 11 ал. 3 ЗВО (обн. ДВ 112 от 27 декември 1995 г.) Министерски съвет е утвърдил и приел Правилник за дейността на НАОА⁷ и е създадена подзаконовата уредба на новата Агенция за уреждане на нейното устройство, възложените ѝ функции, начин на управление и финансиране, както и нейните взаимоотношения и връзки с висшите училища, Българската академия на науките, Селскостопанската академия и държавните институции, които провеждат образователна, научна и финансова политика в системата на висшето образование⁸.

⁵ Обн. ДВ бр. 112 от 27 декември 1995г., ... изм. и доп. ДВ бр. 56 от 19 юли 2022 г.

⁶ Приет с ПМС № 2 от 05.01.2021 г.

⁷ ПМС № 189 от 01.08.1996г. за приемане на Правилник за дейността на НАОА

⁸ Чл. 1, т. 1 и 2 от Правилник за дейността на НАОА 1996 г.

НАОА е юридическо лице на бюджетна издръжка и седалището ѝ е в София. Бюджетната издръжка на Агенцията е отделна от приходите и разходите за оценяване, акредитация и консултации. Съгласно чл. 2, т. 1 от Правилник за дейността на НАОА от 1996 г. Агенцията е специализиран държавен орган за оценяване на качеството на висшето образование и подготовката на висококвалифицирани научни кадри, както и признаване на съответствието на дейностите на висши училища, техни основни структурни звена или на отделни специалности с тези, определени в Закона за висшето образование и единните държавни изисквания.

Орган на управление на НАОА е Акредитационния съвет с мандат 4 години, който организира и ръководи дейността на Агенцията и неговият председател (чл. 3, ал. 2 от Правилника 1996 г. ,чл. 77 ал. 1 ЗВО, обн. ДВ 112 от 27 декември 1995 г.) - първият Акредитационен съвет започва работа в края на 1996 г. Съветът се състои от 23 членове (чл. 4, ал.1 Правилника 1996г.) като числеността от отделните квоти и начина на избор са регулирани по-детайлно само в ЗВО, не и в Правилника (чл. 78 ЗВО, обн. ДВ 112 от 27 декември 1995 г.). Съгласно чл. 77 ал. 1 ЗВО (обн. ДВ 112 от 27 декември 1995 г.) е посочен само орган на управление на НАОА, а съгласно чл. 3 ал. 1 от Правилника 1996 г. и изпълнителен орган, а именно изпълнителният директор (чл. 3, ал. 3 от Правилника 1996 г.), на когото са възложени оперативни, организационни и контролни (само по отношение на дейността на щатните служители) правомощия.

За осъществяване на дейностите по оценяване и акредитация Акредитационния съвет създава експертни

комисии (чл. 3 ал. 4 от Правилника 1996 г., чл. 77, ал. 2 ЗВО, обн. ДВ 112 от 27 декември 1995 г.), като функции на постоянните от една страна е да разработват, актуализират и допълват критериите и стандартите, от друга са им вменени контролни правомощия по изпълнението на направени от Агенцията препоръки към висши училища, техни структурни звена или специалности при взети решения за отказ за акредитация, както и за извършване на други специфични дейности (чл. 8, ал.2 и чл. 9 от Правилника 1996 г.). По отношение на контролните правомощия липсват разпоредби в ЗВО (обн. ДВ 112 от 27 декември 1995 г.). В техния състав се включват хабилитирани лица в основните научни области, по които се провежда обучение във висшите училища. Временните комисии са тези, които се формират при всеки конкретен случай след разкриване на съответната процедура и изпълняват производства за оценяване и акредитация (чл. 10 от Правилника 1996 г.). За членове на тези комисии се привличат експерти от основните научни области, по които се провежда обучение във висшите училища (чл. 9, ал. 2 от Правилника 1996 г. за постоянните комисии) и към които спадат оценяваните специалности, групи специалности или професионални направления - хабилитирани лица или притежаващи научната степен "доктор на науките" (по изключение лица, притежаващи образователната и научната степен "доктор", или нехабилитирани преподаватели, като техният общ брой не трябва да надвишава 1/3 от състава на комисииите) (чл. 10, ал. 4 от Правилника 1996 г. за временните комисии). Разпоредбите в ЗВО (обн. ДВ 112 от 27 декември 1995 г.) относно председателят на Акредитационния съвет и експертните комисии са базисни и кратки, като детайлно

описание на правомощията им, а по отношение на комисиите и делението на временни и постоянни, състава и начина на формиране е направено в Правилника (1996 г.).

Акредитационната процедура се състои от институционална и програмна акредитация (чл. 13, ал. 1 от Правилника 1996 г.), а процедурата за оценяване - в проверка на степента на съответствие със Закона за висшето образование, единните държавни изисквания и разработените от НАОА критерии и стандарти на проекти за създаване или преобразуване на висши училища, факултети и специалности (чл. 14, ал. 1 от Правилника 1996 г.). При процедурата за институционална акредитация се оценява организацията и управлението, социалните дейности, ефективното използване на средствата, необходими за създаване на подходящи условия за провеждане на образователния процес и научно-изследователската дейност във висше училище или негово структурно звено. Докато програмната акредитация включва множество оценки – на учебно съдържание, методи на преподаване, преподавателски състав, научните изследвания, формите на обучение и проверка на знанията на студентите, тяхната успеваемост и бъдеща реализация (чл. 13, ал. 2 от Правилника 1996 г.). Процедура за акредитация се разкрива ако висши училища, основни структурни звена или специалности не са били акредитирани, са получили отказ за акредитация, изтекъл е срокът на валидност на акредитацията или когато са престанали да отговарят на държавни изисквания, критерии и стандарти за акредитация и следва извънредна акредитация (чл. 13, ал. 4 от Правилника 1996 г.). Оценяване може да се извърши и във вече акредитирани висши училища - при въвеждане на структурни промени, разкриване

на нови основни звена, специалности или други форми на организация на образователния процес и научно-изследователската работа (чл. 14, ал. 2 от Правилника 1996 г.). Процедурите както за акредитация, така и за оценяване се разкриват по искане на висшето училище⁹ или от негови учредители по смисъла на Закона за висшето образование или от министъра на образованието, науката и технологиите (чл. 17, ал. 1, т. 2 от Правилника от 1996 г.). Акредитационният документ е с валидност 5 години (чл. 24, ал. 1 от Правилника 1996 г.). Отказът за акредитация може да се обжалва пред Върховния административен съд по реда на Закона за административното производство¹⁰, (съгласно чл. 86 ЗВО, обн. ДВ 112 от 27 декември 1995 г.), като тази разпоредба не се съдържа в Правилника, а само в ЗВО. От голямо значение за разработване на документацията на НАОА допринася нейното участие в проект по PHARE-BG 95.06-05.01.001, където получава консултантска подкрепа от Центъра за подпомагане на качеството към Свободния университет в Лондон (Quality Support Centre, Open University-London-QSC). Работата по проекта спомага в един относително кратък период от време оценяването и акредитацията да бъдат приведени в съответствие с европейските в този период.

В Правилника 1996 г. са детайлизирани въведените в ЗВО разпоредби относно структурата, функциите и правомощията на органите на Агенцията и самата процедура,

⁹ направено от ректора на висшето училище въз основа на решение на академичния съвет чл. 17, ал. 1 от Правилника от 1996 г.

¹⁰ Закон за административното производство е действащият към този момент нормативен акт, преди приемане на Административно процесуалния кодекс

в него се съдържат и определения за институционална и програмна акредитация (които не са въведени в ЗВО, обн. ДВ 112 от 27 декември 1995 г.), липсва обаче регулацията относно обжалването на отказ за акредитация. От друга страна в Правилника е дадено правомощие на постоянните комисии да контролират изпълнението на направени от Агенцията препоръки към висши училища, техни структурни звена или специалности при взети решения за отказ за акредитация, както и за извършване на други специфични дейности, за което липсват разпоредби в ЗВО. Предвид наличието на уредба на законово ниво спорно е дали е допустимо да се дават допълнителни правомощия на държавен орган в подзаконов акт.

С тези разпоредби е създадена Агенцията като нов орган, на който държавата възлага външното оценяване на висшите училища за постигане на високо ниво на предлаганото образование¹¹.

Правилникът от 1996 г. е бил в действие до 2000 г., когато е отменен с приемането на нов Правилник¹².

¹¹ Пенчева, В., Белоев, Х., Ангелов, Б. & Попова, Ю. (2013). Външното оценяване на висшите училища - условия за повишаване качеството на обучението и преподавателския състав. Научни трудове на Русенския университет (том 52, серия 9), стр. 30 - 36

¹² Отменено основание – виж § 2 от преходните и заключителните разпоредби на Постановление № 106 на Министерския съвет от 19 юни 2000 г. за приемане на Правилник за дейността на Националната агенция за оценяване и акредитация, с който се отменя Постановление № 189 на Министерския съвет от 1 август 1996 г. за приемане на Правилник за дейността на националната агенция за оценяване и акредитация и определяне на числеността

32

2. Нормативна уредба съгласно ЗВО от 1999 г. и Правилник за дейността на НАОА от 2000 г.

През 2000 г. е приет нов Правилник за дейността на НАОА¹³, след направени изменения в разпоредби относно Агенцията в ЗВО¹⁴. Още в предходната редакция на ЗВО в чл. 80 т. 5 ЗВО (обн. ДВ 112 от 27 декември 1995 г.) е предвидено Акредитационният съвет да приеме правилник за дейността на агенцията и да го предложи за утвърждаване от Министерски съвет, а в редакцията от 1999 г. е добавена новата разпоредба в чл. 9, ал. 3, т. 12 (обн. ДВ, бр. 60 от 2 юли 1999 г.), съгласно която Министерски съвет утвърждава правилника по предложение на Акредитационния съвет. Организацията на работата на Агенцията е регулирана по-детайлно. Изменения има и по отношение на финансиране на Агенцията, като във формирането на бюджета вече са включени и собствени приходи от процедури по акредитация и оценяване на проекти, както и издателска дейност и други източници, свързани с дейността ѝ (чл. 3 Правилник 2000 г.). Въведено е ново задължение за публикуване в Държавен вестник на списък на акредитираните висши училища, техни звена и специалности, заедно с получените оценки, не по късно от месец май всяка година (чл. 83, ал. 1, т. 6 ЗВО обн. ДВ, бр. 60 от 2 юли 1999 г.).

Променят се числеността и мандата на Акредитационния съвет – от 23 на 9 членове и от 4 на 6 години (чл. 84 и 85 ЗВО, обн. ДВ, бр. 60 от 2 юли 1999 г., чл. 5 Правилник 2000 г.),

на щатния ѝ персонал - ДВ, бр. 52 от 27 юни 2000 г., в сила от 27 юни 2000 г.

¹³ В сила от 27.06.2000 г. приет с ПМС № 106 от 19.06.2000 г.

¹⁴ ЗИД ЗВО ДВ, бр. 60 от 1999 г

както и е предвидено обновяване на половината от състава на Акредитационния съвет по квоти на всеки 3 години (чл. 85 ал. 2 ЗВО, обн. ДВ, бр. 60 от 2 юли 1999 г., чл. 8 ал. 2 Правилник 2000 г.). Разпоредбите по отношение на начина на избор и състава му отново са направени само в ЗВО (обн. ДВ, бр. 60 от 2 юли 1999 г.). Изменение е въведено обаче по отношение на членовете на Акредитационния съвет – Съветът на ректорите, Българска академия на науките, Селскостопанска академия и академичните съвети само номинират (а не избират) кандидати за членове, като броят на кандидатите трябва да е два пъти по голям от броя на представителите. Правомощие на министър-председателя е да утвърди състава на Акредитационния съвет въз основа на предложенията на министъра на образованието и науката, Съвета на ректорите, Българската академия на науките и Селскостопанската академия. Той назначава и председателя на Агенцията по предложение на министъра на образованието и науката (а не на Акредитационния съвет както е в предходната редакция). Или правомощията по определяне на състава на Акредитационния съвет и неговият председател вече са на министър-председателя, а не на представителите на висшите училища. Различен е законодателният подход при комисиите, за разлика от предходната редакция, където разпоредбите се съдържат в Правилника (от 1996 г.), при тази регулацията по отношение на Постоянните комисии е преминала в ЗВО (обн. ДВ, бр. 60 от 2 юли 1999 г.). Друг важен момент е, че е отпаднало правомощието им за контролиране на изпълнението на направени от Агенцията препоръки. На мястото на временните комисии се въвеждат „Експертни групи за оценяване и акредитация“ (само в чл. 10 Правилник от 2000 г., не и в закона), като правомощията им остават сходни. Отпада

длъжността изпълнителен директор. „Щатните служители към Агенцията“ са заменени от обща и специализирана администрация за подпомагане на дейността на Акредитационния съвет и председателя, като ръководството ѝ се осъществява от главен секретар (чл. 11 и 12 Правилник 2000 г.). Специализираната администрация консултира институции в системата на висшето образование при изготвяне на материали за оценяване и акредитация. Допълнено е определението за акредитация в чл. 75 ЗВО (обн. ДВ, бр. 60 от 2 юли 1999 г.) установено е, че НАОА е органът, който извършва признаването на съответствието на дейността на висшите училища със ЗВО като е добавено и качеството на предлаганото от тях обучение. Посочена е целта на акредитацията – да стимулира висшите училища да развиват своя потенциал и да поддържат и повишават качеството на дейността си. Съгласно чл. 75 ал 3 ЗВО (обн. ДВ, бр. 60 от 2 юли 1999 г.) акредитацията дава право на висшите училища да провеждат обучение съобразно получената при нея оценка.

Описанието на видовете процедури е направено в ЗВО (чл. 76 ЗВО, обн. ДВ, бр. 60 от 2 юли 1999 г.) и остава извън този правилник, за разлика от предходния, в който е имало своето място (чл. 13 и 14 Правилник 1996 г.) и не се е съдържало в ЗВО. Изменени са определенията за видовете акредитация (чл. 76 ЗВО, обн. ДВ, бр. 60 от 2 юли 1999 г.) – „при институционалната акредитация се установява съответствието на устройството и цялостната дейност на висшето училище и неговите звена със ЗВО“ – формулировката е по-кратка и обща. За разлика от предходната е предвидено да се установи съответствие на висшето училище и неговите звена, а не да се направи оценка на организация, управление и т.н., във висше

училище **или** негово структурно звено. При програмната акредитация се „оценява качеството на обучението във висшето училище по специалности в рамките на отделните професионални направления“ за разлика от предходния вариант включващ множество оценки – на учебно съдържание, методи на преподаване, преподавателски състав, научните изследвания, формите на обучение и проверка на знанията на студентите, тяхната успеваемост и бъдеща реализация. Изрично е установено в чл. 77 ал. 4 ЗВО (обн. ДВ, бр. 60 от 2 юли 1999 г.), че институционалната акредитация предхожда програмната акредитация. По отношение на оценката на проекти също е направено изменение – такава за откриване на факултети, филиали, институти, колежи и специалности може да бъде поискана от висше училище, което е получило институционална акредитация (чл. 76 ал. 5 ЗВО, обн. ДВ, бр. 60 от от 2 юли 1999 г.), за разлика от предходния вариант, където оценка можеше да се извърши и във вече акредитирани висши училища (без уточнение на вида акредитация) при въвеждане на структурни промени, разкриване на нови основни звена и т.н.

Въведена е четиристепенна оценъчна скала при акредитацията, включваща оценките: „много добра“, „добра“, „задоволителна“, „незадоволителна“, като получаването на акредитация и срокът на валидност на документа е в зависимост от получената оценка – 5 години при „много добра“ и „добра“, 3 години при „задоволителна“ и отказ при „незадоволителна“ (чл. 77 ЗВО, обн. ДВ, бр. 60 от 2 юли 1999 г.). Докато при оценяването на проекти има само положителна и отрицателна оценка (чл. 77 ал. 4 ЗВО, обн. ДВ, бр. 60 от от 2 юли 1999 г.). С получаването на акредитация се обвързва

обучението в специалности (само акредитирани), издаване на дипломи, обучение на образователна и научна степен "доктор" по специалности - при получена при акредитацията оценка "много добра". За неакредитирани висши училища и специалности не се утвърждава прием, не получават държавна субсидия и не се финансират под никаква форма от държавата (чл. 78 ЗВО, обн. ДВ, бр. 60 от 2 юли 1999 г.).

Изискванията за съдържанието на исканията за откриване на процедура за акредитация или оценяване на проект е преминало изцяло в Правилника от 2000 г. (за разлика от предходната редакция, при която е изцяло в ЗВО). По отношение на заявителите не са предвидени промени, процедурата приключва с мотивирано решение на Акредитационния съвет, което се приема в 6-месечен срок от откриването. Малко по-подробна от предходния вариант е регулацията в ЗВО по отношение на решението - в случай на задоволителна оценка съдържа срок на валидност на акредитацията и препоръки, които висшето училище задължително трябва да изпълни за откриване на нова процедура, а при отказ освен препоръки и срок, след изтичането на който може да се поиска откриване на нова процедура (не по-голям от 18 месеца) (чл. 81 ЗВО, обн. ДВ, бр. 60 от 2 юли 1999 г.). При процедура за оценка на проект мотивираното решение следва да се приеме от Акредитационния съвет в тримесечен срок от откриването (чл. 82 ЗВО, обн. ДВ, бр. 60 от 2 юли 1999 г.) и при положителна оценка да бъде посочен срока, в който трябва да се поиска акредитация след откриване на висшето училище/негово звено/специалност. За разлика от предходната редакция и в

ЗВО и в Правилника липсва разпоредбата по отношение обжалване на отказа за акредитация.

Видно от направените изменения разпоредбите са по-детайлни от предходните, направени са промени не само в структурата, броя на служителите и начина на избор на Акредитационен съвет, но и в правомощията на Агенцията. Основно място в правомощията продължава да заема осигуряване на съответствието на дейността и качеството на обучението във висшите училища със ЗВО и държавните изисквания, стимулирането им за повишаване на качеството на своите дейности. Само акредитираните висши училища имат право да извършват дейност, съответно да провеждат обучение, като вече е въведена и оценка от която зависи срока на валидност на акредитацията, а политиката на държавата спрямо тях се формира на база на резултатите от акредитацията.

И Правилникът от 2000 г. е отменен¹⁵ с приемането на нов Правилник през 2005 г.¹⁶

3. Нормативна уредба съгласно ЗВО от 2004 г. и Правилник за дейността на НАОА от 2005 г.

През 2005 г. отново е приет нов Правилник за дейността на НАОА¹⁷, като това е продиктувано от поредни промени в ЗВО. Изменения има в органите на управление: броя

¹⁵ Отменен с § 1 от Заключителните разпоредби на Постановление № 25 от 18 февруари 2005 г. за утвърждаване на Правилник за дейността на Националната агенция за оценяване и акредитация - ДВ, бр. 19 от 1 март 2005 г., в сила от 01.03.2005 г.

¹⁶ В сила от 01.03.2005 г. приет с ПМС № 25 от 18.02.2005 г.

¹⁷ В сила от 01.03.2005 г. приет с ПМС № 25 от 18.02.2005 г.

на членовете на Акредитационния съвет става от 9 на 11 члена (чл. 86 ЗВО, обн. ДВ 48 от 4 юни 2004 г., чл. 7 Правилник 2005 г.), които може да се назначават само за 1 мандат (чл. 87, ал. 2 ЗВО, обн. ДВ 48 от 4 юни 2004 г., чл. 8 ал. 2 Правилник 2005 г.). Освен председател вече има и заместник-председател, който се назначава от министър-председателя (чл. 86, ал. 6 ЗВО, обн. ДВ 48 от 4 юни 2004 г.). Той организира, ръководи и контролира дейността за следакредитационно наблюдение и контрол, а също и подпомага председателя на Агенцията и в негово отсъствие представлява Агенцията, когато писмено е упълномощен от него (чл. 11 Правилник 2005 г.). По-незначителни изменения са допълнението в определението за акредитация, че се оценява качеството на дейностите по чл. 6 ЗВО (чл. 75 ЗВО, обн. ДВ 48 от 4 юни 2004 г.), увеличаване срока на валидност на акредитацията от 5 на 6 години при оценки „много добра“ и „добра“ (чл. 79 ЗВО, обн. ДВ 48 от 4 юни 2004 г.) и т.н..

Като подлежащо на акредитация се определя и правото на висши училища и научни организации да провеждат обучение по образователна и научна степен "доктор" по научни специалности. Детайлизира се институционалната акредитация като в оценяването са включени от една страна начинът, по който висшето училище осъществява своя предмет на дейност и своите цели, от друга ефективността на упражнявания от висшето училище контрол, поддръжка и повишаване на качеството на обучението, както и вътрешната система за оценяване и поддържане качеството на образованието (чл. 77 ЗВО, обн. ДВ 48 от 4 юни 2004 г., чл. 20 от Правилник 2005 г.). Детайлизирана е оценката при програмна акредитация, като са посочени обектите на

оценяване (чл. 78 ЗВО, обн. ДВ 48 от 4 юни 2004 г.). Определенията за институционална и програмна акредитация както и оценка отново намират своето място и в Правилника, като почти дословно са възпроизведени текстовете от ЗВО (чл. 20-22 Правилник 2005 г.).

Разширени са правомощията на постоянните комисии по области на висшето образование като вече те, а не Акредитационния съвет приемат решение за даване на ход на процедура или отказ за откриване на процедура, както и решение за програмна акредитация или оценяване на проект за откриване на професионално направление въз основа на докладите на експертните групи (чл. 12, ал. 6 т. 1 и 5 от Правилника 2005 г.). Направено е разграничение по чие искане може да се открива процедура (чл. 81 ЗВО, обн. ДВ 48 от 4 юни 2004 г.):

- на висшето училище: при оценяване на проект за откриване на основно звено и/или на филиал, оценяване на проект за откриване на специалност от регулираните професии и професионално направление

- на висшето училище и/или на министъра на образованието и науката: при институционална акредитация и програмна акредитация на специалностите от регулираните професии и професионални направления

- на висшите училища, организациите по чл. 47, ал. 1 ЗВО и/или на министъра на образованието и науката: при програмна акредитация на научни специалности от регулираните професии и останалите научни специалности

- министъра на образованието и науката или на учредителите по смисъла на чл. 14, ал. 1 ЗВО: при оценяване на проект за откриване на висше училище

- на висшето училище или на учредителите по смисъла на чл. 14, ал. 1 ЗВО: при оценяване на проект за преобразуване на висше училище

При оценяване на проектите е направено разделение на процедури за откриване на висше училище, за неговото преобразуване, за откриване на основно звено или филиал и са добавени професионални направления и специалности от регулираните професии (чл. 75 ЗВО, обн. ДВ 48 от 4 юни 2004 г., чл. 43 от Правилника 2005 г.) със съответно нов ред за процедурите за оценяване на проекти, за откриване на нови професионални направления и за програмната им акредитация и специален ред за процедурите за оценяване на проекти и за програмна акредитация на специалностите от „регулираните професии“.

Решенията за акредитацията на Акредитационния съвет, за оценка на проект и за отнемане на акредитация може да се обжалват по реда на Закона за Върховния административен съд (чл. 83, ал. 5, 84, ал. 4 и 88 в, ал. 6 ЗВО, обн. ДВ 48 от 4 юни 2004 г.). В сравнение с предходната редакция (ЗВО обн. ДВ 112 от 1995 г.), където е посочен реда на обжалване само на отказа за акредитация, в тези разпоредби е направено разграничение и се посочва ред на обжалване за различните актове: решение за акредитация на Акредитационния съвет, съответно на постоянната комисия (чл. 83, ал. 5 ЗВО, обн. ДВ 48 от 4 юни 2004 г.), решение по процедурата за оценка на Акредитационния съвет, съответно на постоянната комисия (чл. 84, ал. 4, ЗВО обн. ДВ 48 от 4 юни

2004 г.) и решението за отнемане на акредитация по предложение на постоянната комисия за следакредитационно наблюдение и контрол (чл. 88 в, ал. 6 ЗВО обн. ДВ 48 от 4 юни 2004 г.).

Изцяло нов момент е разширяването и допълването на правомощията на Агенцията с контролни такива (чл. 11 ал. 1 и 4, чл. 88 в ЗВО, обн. ДВ 48 от 4 юни 2004 г.) и създаването на Постоянна комисия за следакредитационно наблюдение и контрол за подпомагане дейността на НАОА. Към двете правомощия за оценяване и акредитация е добавена новата контролна функция, включваща следакредитационно наблюдение и контрол върху следното: от една страна способността да бъде осигурено високо качество на образованието и научните изследвания чрез създаване на вътрешна система за оценяване и поддръжка на качеството, от друга по отношение на изпълнение на дадени от НАОА при оценяване и акредитация препоръки. Агенцията може да провежда два вида следакредитационно наблюдение и контрол(чл. 10 ал. 2 т. 7 ЗВО, обн. ДВ 48 от 4 юни 2004 г., чл. 58 от Правилника 2005 г.):

- планирано наблюдение и контрол по график, утвърден от Акредитационния съвет и програми за периодична оценка на висшите училища
- следакредитационно наблюдение и контрол, осъществявано по предложение на министъра на образованието и науката за отнемане на акредитацията.

Посочени са сроковете, в които висшето училище предоставя доклади по отношение изпълнение на препоръките,

в зависимост от получената оценка (чл. 62-64 Правилник от 2005 г.). Правомощие на тази комисия е да извършва проверки, за което съставя констативни протоколи (чл. 88 в, ал. 2 ЗВО, обн. ДВ 48 от 2004 г.). Когато комисията констатира неизпълнение на дадена препоръка в срок или съществено нарушение на закона постоянната комисия приема решение, с което предлага на Акредитационния съвет да отнеме съответната институционална или програмна акредитация, като Акредитационния съвет следва да се произнесе в тримесечен срок по така направеното предложение (чл. 88 в, ал. 3, обн. ДВ 48 от 4 юни 2004 г.). Ако постанови решение за отнемане на акредитацията, то трябва да е мотивирано и да съдържа препоръки, които задължително трябва да се изпълнят от висшето училище за откриване на нова процедура. Трябва да бъде посочен и срокът, в който да бъдат предприети мерки за отстраняване на евентуални слабости и повишаване на качеството, който не може да е по-дълъг от 18 месеца. (чл. 88 в, ал. 5 ЗВО, обн. ДВ 48 от 4 юни 2004 г.).

Видно от направените промени са разширени функциите и правомощията на НАОА с изцяло нови за Агенцията дейности – осъществяване на следакредитационно наблюдение и контрол. Държавата е разширила контролните си функции чрез специализирания държавен орган НАОА с цел стимулиране висшите училища да гарантират и повишават качеството на предлаганото образование. Разпоредбите в Правилника са много по-детайлни и подробни, предходният Правилник се състои от 29 члена, а новият от 80. Процедурите по акредитация и по оценки на проекти са отделени в раздели II и III, за процедурата по следакредитационно наблюдение и контрол е създадена нова глава четвърта. Значително по-

детайлно е регулацията за постоянните комисии по области на висшето образование (и за следакредитационно наблюдение и контрол) и експертните групи – както по отношение на техните правомощия, така и на организация и дейност. По-подробни са разпоредбите и за организацията на работата в Агенцията.

През 2006 г. с приемането на Административнопроцесуалния кодекс¹⁸ разпоредбите на ЗВО са приведени в съответствие и обжалването на актовете вече е по реда на АПК.

През 2011 г. в ЗВО (обн. ДВ 61 от 9 август 2011 г.) отново са направени редица изменения и допълнения, които този път не водят до приемане на нов Правилник, а до неговата промяна¹⁹. Тези промени са свързани с изискванията на програмата „Европа 2020”, а именно българските университети да повишат качеството на предлаганото образование и увеличат научните изследвания в университетите. Като една от основните пречки се възприема съществуващата четирибална система на оценяване при акредитация, която не прави достатъчна разлика между създаващи и несъздаващи наука университети. Което от своя страна води до невъзможност за прилагане на разпоредбата на чл. 91, ал.2, т.3 от ЗВО, съгласно която се определя държавната субсидия. В тази връзка НАОА е предложила въвеждане на детайлна скала за оценка от 0 до 10 точки, съгласувано със Съвета на Ректорите.

¹⁸ ДВ бр. 30 от 11 април 2006г.

¹⁹ ДВ бр. 103 от 28 декември 2012 г. Постановление №342 от 20 декември 2012 г.

Друг важен момент е придаването на по-голяма тежест на критерия научна дейност при формиране на акредитационната оценка. Като е отчетено, че успешната подготовка на докторанти е от съществено значение за научната дейност, е заменено понятието „научна специалност“ с „докторска програма“²⁰. В правилата за акредитация е въведена забраната едно хабилитирано лице да участва в процедура на повече от един университет. Промени са направени и в организационната структура на НАОА като в експертните групи са включени представители на браншови организации и сдружения на работодателите. Също нова е възможността за включване на студенти и докторанти в експертните групи (чл. 13, ал. 3 т. 2 от Правилника 2012 г.).

Въвеждат се и процедури за изменение на капацитета на висшето училище и на специалностите от регулираните професии в случаите по чл. 83, ал. 6 от Закона за висшето образование (чл. 10 а, чл. 41 а и б Правилник 2012 г.), като правомощието за приемане на решение за изменение на капацитета на професионално направление е на постоянните комисии по области на висшето образование (чл. 12, ал. 6, т. 7 от Правилника 2012 г.). В чл. 59 (Правилник 2012 г.) се дава възможност за отнемане на акредитация, намаляване на образователния капацитет или акредитационната оценка, свързано с неизпълнение в срок на съответни препоръки.

Нов момент е и възможността оценяването при процедурите да се извършва от чуждестранни агенции – членове на Европейската асоциация за осигуряване качеството

²⁰ Което привежда в съответствие и терминологията в ЗВО и ЗРАСРБ

във висшето образование (ENQA) и/или вписани в Европейския регистър на агенциите за осигуряване на европейско качество във висшето образование (EQAR), по покана на съответното висше училище. Променят се сроковете на получената акредитация в зависимост от новата по-прецизна скала на оценки (чл. 62, 63, 63 а и 64 Правилник 2012 г.).

Този Правилник остава в сила за един по-дълъг период от време - до 2021 г.²¹, като за разлика от предходните тук е избран подходът на изменения и допълнения на съществуващата уредба, а не приемането на нова такава. Поредните значителни изменения в ЗВО през 2020 г. обаче налагат отново приемането на нов Правилник.

4. Нормативна уредба съгласно ЗВО от 2020 г. и Правилник за дейността на НАОА от 2021 г.²²

Последен за момента нов Правилник за дейността на НАОА е приет през 2021 г., като и за този кратък период от време в него е направено макар и незначително изменение през 2022 г.²³. Съществените изменения в ЗВО²⁴, които налагат и приемането на изцяло нов Правилник за дейността на НАОА се налагат за осигуряване на съответствие с целите и мерките в приетата от Народното събрание Стратегия за развитие на

²¹ Отменен с § 1 от заключителните разпоредби на Постановление № 2 от 5 януари 2021 г. за утвърждаване на Правилник за дейността на Националната агенция за оценяване и акредитация - ДВ, бр. 3 от 12 януари 2021 г., в сила от 16.01.2021 г.

²² Приет с ПМС № 2 от 05.01.2021 г., Обн. ДВ. бр.3 от 12 Януари 2021 г., изм. ДВ. бр.36 от 13 Май 2022 г.

²³ изм. ДВ. бр.36 от 13 Май 2022 г.

²⁴ ЗИД ЗВО обн. ДВ 17 от 25 февруари 2020 г.

висшето образование в Република България за периода 2014 - 2020 г. Отново важен момент е повишаване на научната дейност и утвърждаване на висшите училища като научни центрове. Отчетена е и необходимостта от оптимизация на дейността на НАОА във връзка с осигуряването на качеството на висшето образование. Допълнена е целта на дейностите на Агенцията и определението за акредитация като стимулирането и контролирането на висшите училища е не само за осигуряване и повишаване на предлаганото образование, но и провеждането му в съответствие със стандартите и насоките за осигуряване на качеството в европейското пространство за висше образование. Като ново правомощие е заложено оценяването и правото на чуждестранни висши училища да провеждат обучение в чужда държава, както и даването на институционална и програмна акредитацията, в случаите, когато е допустимо съгласно законодателството на съответната държава (чл. 2 ал. 3 от Правилник 2021 г.). За уреждане на процедурите за оценяване и акредитация по покана на чуждестранни висши училища, провеждащи обучение в чужбина е създаден нов раздел IV от Правилника, като за неуредените положения се прилага съответно правилата относно процедурите за програмна и/или институционална акредитация.

По отношение на структурния състав на Агенцията и органите на управление не са направени значителни изменения: съставът на постоянните комисии става 5-7 члена, вместо 3-7 (чл. 13, а. 2 Правилник 2021 г.) и се създава ограничение за определянето им за не повече от два последователни мандата (чл. 88а ЗВО обн. ДВ 17 от 25 февруари 2020 г., чл. 13, ал. 2 от Правилника 2021 г.), към тях

могат да се назначават експерти, които да организират и подпомагат дейността им. Въвеждат се и помощни и консултативни звена към Акредитационния съвет – Консултативен съвет, Комисия по осигуряване на качеството и Комисия по жалбите и Етична комисия (чл. 12 ал. 1 от Правилника от 2021 г.). Изменение има и при правомощията на постоянните комисии – те само правят мотивирано предложение до Акредитационния съвет за откриване на заявена процедура за оценяване или акредитация или отказ за откриването ѝ, а не ги приемат (чл. 13, ал. 8 т. 1 и 5 от Правилника 2021 г.). При Постоянната комисия по следакредитационно наблюдение и контрол е направено допълнение по отношение на предлагания от нея график като се уточнява върху какво е наблюдението и контрола: от една страна способността за осигуряване на високо качество на образованието и научните изследвания чрез вътрешна система за оценяване и поддържане на качеството на институцията и на нейните основни звена и филиали, от друга изпълнението на дадените при оценяването и акредитацията препоръки (чл. 88в, ал. 2, т. 1 и 2 ЗВО обн. ДВ 17 от 25 февруари 2020 г., чл. 13, ал. 9 т. 1, букви а и б от Правилника 2021 г.). Дава се възможност и за създаване на съвети и комисии като помощни и консултативни звена (чл. 88г:ЗВО обн. ДВ 17 от 25 февруари 2020 г.).

От изключителна важност е приемането на Национална карта на висшето образование за определяне на териториалната и профилната структура на институционалната мрежа за висше образование (чл. 9, ал. 3, т. 1а ЗВО обн. ДВ 17 от 25 февруари 2020 г.), тъй като в съответствие с нея се откриват, преобразуват, преименуват или

закриват висши училища, както и се определя размера на трансфера от държавния бюджет за всяко държавно висше училище. В чл. 79 ал. 2 т. 1 ЗВО (обн. ДВ 17 от 25 февруари 2020 г.) съответствието с нея е заложено като основен критерий за оценяване на проекти от НАОА.

Изцяло нов момент при акредитацията е въвеждането на възможност за осъществяването ѝ чрез електронни средства посредством поддържана от НАОА електронна платформа (чл. 75 а. 6 ЗВО обн. ДВ 17 от 25 февруари 2020 г.). В Правилника е създадена глава пета, уреждаща провеждането на процедури чрез дистанционно гласуване и електронни средства посредством тази платформа.

В чл. 77 ЗВО (обн. ДВ 17 от 25 февруари 2020 г.) са въведени нови разпоредби по отношение на институционалната акредитация: на първо място се прави разграничение между първоначална акредитация (за новооткрито или преобразувано висше училище) и последваща такава (при вече получена акредитация) (чл. 22 от Правилника 2021 г.). Променени са подлежащите на проверка обстоятелства, като и тук те са в зависимост дали става дума за първоначална или последваща акредитация. При предходните разпоредби това са основно процедурите по наблюдение, ръководство и контрол, докато в настоящите основно място заема собственост, материалната база, профил и квалификация на академичен състав и други критерии, свързани със стандартите и насоките за осигуряване на качеството на предлаганото обучение. Непроменено остава функционирането на вътрешната система за оценяване и поддържане на качеството. Докато при последваща акредитация се отчитат резултатите от получените оценки по

отделните професионални направления и/или специалности от регулирани професии и проверяват изпълнението на горепосочените критерии. Запазено е оценяването в скала от 0 до 10.

Изменения са въведени и при програмната акредитация. НАОА следва да разработи методика за оценяването при нея като утвърди теглови коефициенти за всеки критерий (чл. 78 ЗВО обн. ДВ 17 от 25 февруари 2020 г., чл. 23, ал. 4 и 5 от Правилника 2021 г.). С най-голяма относителна тежест е критерият „научноизследователската и художественотворческата дейност“. И тук оценяването се извършва по десетобалната система със скала 0 до 10. Висши училища получили оценка 8-10 при програмна акредитация ще имат право да обучават и за придобиване на образователната и научна степен „доктор“ (чл. 79 а, ал. 3 ЗВО обн. ДВ 17 от 25 февруари 2020 г.). Въвежда се ограничение по отношение на процедурата за оценяване на проект – такава не може да бъде открита, докато не е приключила друга текуща процедура за институционална акредитация (чл. 82 ал. 2 ЗВО обн. ДВ 17 от 25 февруари 2020 г.), посочени са и приложимите критерии за оценяване (в чл. 79, ал. 2 ЗВО обн. ДВ 17 от 25 февруари 2020 г., чл. 23 ал. 2 от Правилника 2021 г.). Нов момент е и ограничението по отношение на институционалната акредитация да се дава единствено от НАОА въз основа на крайна акредитационна оценка (чл. 88 а, ал. 4 ЗВО обн. ДВ 17 от 25 февруари 2020 г.), но не и от чуждестранни агенции.

През 2022 г. е направено изменение в ЗВО²⁵, а именно в чл. 79 ал. 2 т.1 ЗВО по отношение на критериите за

²⁵ ЗИД на ЗВО обн. ДВ бр. 56 от 19 юли 2022 г.

оценяване на проекти е направено допълнение, че съответствието с Националната карта на висшето образование в Република България следва да е към датата на решението за оценяване на проект, което не е отразено в чл. 25 ал. 2 т. 1 от Правилника. Промяната в Правилника от 2022 г. не касае нито правомощията, нито структурата и организацията на Агенцията – в § 2 от Допълнителните разпоредби е коригирано наименованието на Министерството на транспорта и съобщенията вместо Министерството на транспорта, информационните технологии и съобщенията²⁶.

С направените изменения се цели улесняването и усъвършенстването на процедурите по институционална акредитация и процедурите за програмна акредитация на професионалните направления и специалностите от регулираните професии, както и оптимизиране на сроковете. Друг целен резултат е постигане на съответствие с европейските изисквания и критерии за осигуряване на качеството във висшето образование. Направени са допълнения в правомощията на НАОА, като тя вече може да оценява и правото на чуждестранни висши училища да провеждат обучение в чужда държава, както и да дава институционална и програмна акредитацията, в случаите, когато е допустимо съгласно законодателството на съответната държава. Глобализацията и бързото развитие на технологиите и навлизането им във всички сфери на обществения живот прави наложително тяхното приложение и в държавното управление. В тази връзка са предвидени и възможности за осъществяването на акредитация чрез

²⁶ изм. ДВ. бр.36 от 13 Май 2022г.

електронни средства чрез поддържана от НАОА електронна платформа. С въвеждането ѝ следва да се осигури подобряване на ефективността и качеството на обслужване.

Заклучение

В заключение и като резултат на извършения ретроспективен обзор и актуален анализ на приложимата нормативна уредба, могат да се направят следните изводи и обобщения:

На първо място, по отношение на нормативната уредба. Не може да не се отчете, че ролята на Агенцията е от изключителна важност, именно затова систематичното място на разпоредбите, регулиращи дейността на Агенцията са на първо място в ЗВО, с детайлизиране в Правилника за дейността ѝ²⁷. Законовата рамка в областта на осигуряване на качеството на висшето образование и упражняване на контрол върху тези процеси, а в тази връзка и уредбата на дейността на НАОА, е изключително динамична. Процесите на изменение на подзаконовата уредба за дейността и правомощията на НАОА неминуемо са свързани с промени в Закона за висшето образование. Тенденцията в развитието на законодателството е към засилване на държавния контрол в сферата на висшето образование. Това от една страна, е положително предвид необходимостта от гаранция за осигуряване качеството на

²⁷ Андреева, А., Димитрова, Д. Акредитацията на висшите училища като гаранция за качество на висшето образование в контекста на академичната автономия. Стратегии на образователната и научната политика : Научно списание, София : Аз Буки, Год. 26, 2018, 6, 613-626., ISSN(печатно) 13 10-0270, ISSN(онлайн) 13 14-8575 / [Web of Science](#) / [Линк](#)

предлаганото образование и съответствие с европейските образователни стандарти. От друга страна, следва да се постигне баланс между академичната автономия на висшите училища и вмешателството на държавата в тяхната дейност, баланс между самоконтролът от страна на висшите училища и външният контрол, упражняван от страна на НАОА. Факт е, че дейността на висшите училища е в полза на обществото и се финансира и със средства от държавния бюджет, но прекомерната намеса обезмисля прокламирането на принципа на академична автономия²⁸. Следва той умело да се съчетае с механизми за институционална отговорност, да се осигури прозрачност на всички процеси и по този начин да се осигури запазване интересите на обществото. Реформите в областта на висшето образование са един непрекъснат процес, това е причина и за динамичността в нормативната уредба на ниво ЗВО и съответно на ниво подзаконова уредба. Предвид отчетените проблеми през годините всички те са направени в стремежа за усъвършенстване на правната уредба с цел повишаване качеството на висшето образование и провеждането му в съответствие със стандартите и насоките за осигуряване на качеството в европейското пространство за висше образование. В този смисъл, основателно се твърди, че тепърва ще се налага необходимостта от координирани и навременни мерки по синхронизиране на националните законодателства с общоевропейските политики по начин,

²⁸ Димитрова, Д. Форми и граници на академичната автономия. Икономиката в променящия се свят - национални, регионални и глобални измерения : ИПС - 2017 : Сборник с доклади от VIII международна научна конференция, 12 май 2017 : Т. 1, Варна : Наука и икономика, 1, 2017, 407-417., ISBN(печатно) 978-954-21-0927-3

осигуряващ адекватно и високо ниво на научни достижения и качествени образователни стратегии.²⁹

На второ място, по отношение на структурата и правомощията на НАОА, включващи провеждането на процедури, които са административни по същност³⁰. От самото създаване на Агенцията тя е отговорна за развитието на висшето образование и осигуряване на неговото качество, като задачата ѝ е да оптимизира и усъвършенства дейността си във връзка с това. В годините правомощията на НАОА са допълвани и разширявани. През 2005 г. са направени важни изменения с включването и на контролни правомощия на Агенцията, а именно следакредитационното наблюдение и контрол за допълване на функциите ѝ. По този начин НАОА се утвърждава като специализиран държавен орган за гарантиране качеството на висшето образование с комплексни функции в тази насока – както по акредитация и оценка на проекти, така и упражняване на следакредитационен контрол. По-късно се дава възможност за оценка на правото на чуждестранни висши училища да провеждат обучение в чужда държава, както и за институционална и програмна

²⁹ Андреева, А., Йолова, Г. По някои въпроси за академичната глобализация и синергията в научните изследвания. Стратегии на образователната и научната политика, год.30, 2022,6, София, Национално издателство за образование и наука „Аз-буки“, с.238, ISSN(печатно) 1310-0270, ISSN(онлайн) 1314-8575

³⁰ Андреева, А., Димитрова, Д. Акредитацията на висшите училища като гаранция за качество на висшето образование в контекста на академичната автономия. Стратегии на образователната и научната политика : Научно списание, София : Аз Буки, Год. 26, 2018, 6, 613-626., ISSN(печатно) 1310-0270, ISSN(онлайн) 1314-8575 / [Web of Science](#) / [Линк](#)

акредитация. Правомощията ѝ включват както осигуряване на изпълнение на разпоредбите на ЗВО, така и на целите, заложи в Националните стратегии за развитие на висшето образование в Република България (2014-2020 г. и 2021 – 2030 г.). Това може да се постигне със залагане на подходящи критерии при оценка и акредитация, както и тяхното стриктно спазване и контрол от страна на Агенцията. Въвеждането на нови критерии, ограниченията по отношение на участието на хабилитирани лица в процедурите по акредитация, както и включването на представители на браншови организации и сдружения на работодателите и студенти и докторанти в експертните групи са стъпки в посока гарантиране на надеждността.

Видно от направената ретроспекция с множеството изменения и допълнения е постигнато от една страна, оптимизиране на структурата на НАОА и осигуряване на безпроблемно, прозрачно и по-бързо протичане на процедурите, от друга, допълване и детайлизиране на правомощията, организацията на работа, критериите и методика на оценяване.

Доколко нововъведените в последния правилник от 2021 г. разпоредби ще осигурят изпълнението на задачите пред НАОА ще покаже само тяхното приложение на практика.

Цитирани източници

1. Андреева, А., Димитрова, Д. (2018). Акредитацията на висшите училища като гаранция за качество на висшето образование в контекста на академичната автономия. Стратегии на образователната и научната политика : Научно списание, София : Аз Буки, Год. 26, 2018, 6, 613-626., ISSN(печатно) 1310-0270, ISSN(онлайн) 1314-8575 / [Web of Science](#) / [Линк](#)
2. Андреева, А., Йолова, Г. (2022). По някои въпроси за академичната глобализация и синергията в научните изследвания. Стратегии на образователната и научната политика, год. 30, 2022, 6, София, Национално издателство за образование и наука „Аз-буки“, с.238, ISSN(печатно) 1310-0270, ISSN(онлайн) 1314-8575
3. Вуцова, А., Арабаджиева, М. (2016). Качество на висшето образование в България в контекста на Европейското пространство за висше образование-проблеми и възможни решения, azbuki.bg, https://azbuki.bg/wp-content/uploads/2016/08/azbuki.bg_dmdocuments_Strat_4_16_vucova.pdf
4. Гафтанджиева, С., Донева, Р. (2014). Качество на висшето образование–осигуряване, оценяване, автоматизация, Научни трудове на Съюза на учените в България–Пловдив Серия В. Техника и технологии, том XII., Съюз на учените сесия 31 октомври - 1 ноември 2014 Scientific research of the Union of Scientists in Bulgaria-Plovdiv, series C. Technics and Technologies, Vol. XII., Union of Scientists, ISSN 1311-9419, Session 31 October – 1 November 2014.

5. Димитрова, Д. (2017). Форми и граници на академичната автономия. Икономиката в променящия се свят - национални, регионални и глобални измерения : ИПС - 2017 : Сборник с доклади от VIII международна научна конференция, 12 май 2017 : Т. 1, Варна : Наука и икономика, 1, 2017, 407-417., ISBN(печатно) 978-954-21-0927-3
6. Лулански, В. (2018). Акредитация и качество на висшето бизнес образование, Стратегии на образователната и научната политика, година XXVI, 2018, книжка 5, стр. 478-501
7. Пенчева, В., Белоев, Х., Ангелов, Б. & Попова, Ю. (2013). Външното оценяване на висшите училища - условия за повишаване качеството на обучението и преподавателския състав. Научни трудове на Русенския университет (том 52, серия 9), стр. 30 - 36